

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРАВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**ПРАВО ТА СУСПІЛЬСТВО В РЕАЛІЯХ
КАРАНТИННОГО ПЕРІОДУ**

Всеукраїнська науково-практична конференція

24 лютого 2022 р.

Київ 2022

ОРГКОМІТЕТ

Добкіна К.Р., декан Юридичного факультету ІУТП ДУІТ, доктор юридичних наук, доцент;

Новосельська І.В., заступник декана Юридичного факультету ІУТП ДУІТ, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри Цивільного права;

Мусієнко В.В., завідувач кафедри Цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент;

Осадчий В.І., завідувач кафедри Правосуддя, доктор юридичних наук, професор;

Клюєва Є.М., завідувач кафедри Господарського та транспортного права, доктор юридичних наук, професор;

Беззубов Д.О., завідувач кафедри Конституційного та адміністративного права, доктор юридичних наук, професор;

Озель В.І. кандидат юридичних наук, доцент кафедри Конституційного та адміністративного права;

Бурдоносова М.А. кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри Конституційного та адміністративного права;

Мусієнко А.В., завідувач кафедри Кримінального права кандидат юридичних наук, доцент;

Савицька С.Л., кандидат юридичних наук, доцент кафедри Правосуддя;

Ковальчук А.Т., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри Правосуддя;

Матвійчук А.В., доктор юридичних наук, доцент кафедри Правосуддя;

Подольн Ю.О., кандидат юридичних наук, доцент кафедри Господарського та транспортного права;

Михайлов В.О., старший викладач кафедри Правосуддя;

Акімов М.П., асистент кафедри Правосуддя;

Стародубова О.А., кандидат юридичних наук, доцент;

Парубець К.А., аспірант Юридичного факультету Інституту управління, технологій та права ДУІТ, старший лаборант кафедри Цивільного права.

Право та суспільство в реаліях карантинного періоду: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 24 лютого 2022р. – К.: ДУІТ, 2022. – 222с.

Матеріали друкуються мовою оригіналу в редакції авторів.

©ДУІТ, 24-02-2022

Настіна Ольга Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківського національного аграрного університету

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІДНОСИН СУДОВОГО ТА ПОЗАСУДОВОГО ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬНО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ: ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ

Медіація є культурою позитивної, успішної, ефективної комунікації та формою профілактики вирішення конфліктів в усьому цивілізованому світі.

Як відомо, медіація виникла під час великої депресії в Америці в 1930-х роках як спосіб вирішення сімейних та трудових конфліктів і завдяки медіації були зупинені тривалі масштабні страйки [1]. Найбільш широкого визнання та розповсюдження медіація набула в Сполучених Штатах Америки після Паундської конференції 1976 року. Так, Канада, Велика Британія, Австралія, Нова Зеландія, досить швидко перейняли американський досвід і впровадили аналогічні інститути альтернативного вирішення конфліктів. Уряди та неурядові організації континентальної Європи також підтримали тренд і активно сприяють розвитку медіації у своїх країнах. В 2008 і 2013 роках Європейський Союз прийняв директиви медіації в цивільних та господарських справах, та альтернативного вирішення спорів в сфері споживання

На сьогодні медіація зарекомендувала себе як ефективний спосіб вирішення спорів в більшості країн світу та поступово охоплює всі сфери життя людини.

В сучасних умовах, коли в Україні нарешті прийнятий спеціалізований закон [2] відкрились перспективи запровадження медіації у всіх сферах суспільного життя. У свій час, навіть не маючи діючого Закону про медіацію, вона працювала і розвивалась на підставі міжнародного досвіду, навичок практикуючих медіаторів та забезпечувалась на підставі локального нормативного акту – Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації), затвердженої наказом Міністерства соціальної політики за №892 від 17.08.2016 р. [3].

Застосування у різних сферах людських стосунків медіації, як універсального інструменту позасудового вирішення спорів (сімейна медіація, організаційна, бізнес-медіація, конфлікти у родині тощо), розвантажують національні суди та з найменшими втратами дозволяють віднайти те рішення, що відповідає власним інтересам кожної зі сторін.

Аналіз різноманітних позицій і підходів до визначення медіації, її позитивних та негативних сторін дозволяє з-поміж її недоліків виокремити такі: 1) в медіації складніше бути впевненим в професіоналізмі медіатора, ніж судді в судовому процесі; 2) більш сильні сторони отримують можливість нав'язувати свою точку зору слабким, оскільки медіація надає менше процесуальних гарантій, ніж судовий розгляд або арбітраж [4].

Тому ми вважаємо, що у результаті особи, які вдаються до медіації, можуть не мати жодного уявлення про те, як вона повинна проводитися найбільш ефективно, і буквально змушують сторони приймати і покладатися на встановлені ними правила. Так, відсутність системного державного чи самоврядного контролю щодо здійснення процедури медіації може бути, наслідком того, що рівень довіри конфліктуючих сторін до діяльності медіативних організацій та практикуючих медіаторів знизатиметься.

При застосуванні підходу, який передбачає сприяння вирішенню конфлікту, медіатор допомагає сторонам визначити їх конкретні потреби, визначити і позначити сфери, в яких сторони можуть дійти спільної думки. Медіатор не ставить під сумнів, не

оцінює і не перевіряє їх позиції або слабкі і сильні сторони їх позицій. Медіатор діє виключно в якості посередника.

Відзначають про ефективність медіації у вирішенні земельних конфліктів та разом з тим вказують що, поки що в Україні не розвинена система позасудового вирішення правових конфліктів, а судочинство у межових земельних спорах фактично є без дієвим. Разом з тим, у сучасному світі українського правознавства законодавчо визначена процедура судового розгляду і вирішення господарських спорів не забезпечує успішного і оперативного вирішення переважної більшості господарських спорів, оскільки не забезпечує ефективності та не вирішує правові колізії [5]. Натомість у більшості розвинених країн конфліктує сторони все частіше використовують процедури медіації як альтернативу судового вирішення спору.

Довгоочікуваний в українському суспільстві Закон України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року [2] визначив правові засади, порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою. Зважаючи на те, що закон врегулював основні засадничі та процедурні аспекти медіації вважаємо, що у найближчому майбутньому варто очікувати змін як у матеріальних галузях права, так і у процесуальних, а також запровадження показових судових процесів та позитивних практик щодо застосування Закону України «Про медіацію».

Трансформація відносин судового вирішення правових конфліктів застосування відновних практик відображена і в нормах Господарського процесуального кодексу України [6]. Так, Господарський процесуальний кодекс (далі ГПК) містить норми щодо альтернативних усталеним судовим процедурам нетрадиційні механізми врегулювання спірних правовідносин господарюючих суб'єктів. У главі 4 статті 186–190 ГПК вказані правові підстави порядку проведення врегулювання та припинення спору за участю судді господарського суду, зважаючи на те, що врегулювання господарського спору за участю судді є новацією процесуального законодавства.

Аналіз норм Господарського процесуального кодексу України дає підстави зазначити, що господарська процесуальна форма відновного судочинства встановлена нормами господарського процесу.

Відзначимо, що процесуальні питання застосування врегулювання спору за участю судді, важливим є те, що запропонувати сторонам процедуру врегулювання спору за участю судді є обов'язком суду [7, с.123]. Однак, якщо сторони висловлять своє бажання скористатися цією процедурою, то суд не може їм відмовити у такій процедурі.

Згідно кодексу вирішення конфлікту за участю судді проводиться виключно за згодою сторін і виключно до початку розгляду спору по суті. Однак, проведення врегулювання спору за участю судді має певні процесуальні особливості. Згідно частини другої статті 186 ГПК проведення врегулювання спору за участю судді не допускається у справах про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом, за заявами про затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство та у випадку вступу у справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору.

Про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд постановляє ухвалу, якою одночасно має зупинити провадження у справі. На наше переконання недоліком процесуального законодавства щодо можливостей застосування альтернативних (відновних) практик є те, що у судовому процесі не може відбутись заміни (зміни) статусі судді на статус медіатора (посередника тощо), тому така процедура не є широко застосовуваною у суддівському середовищі.

Прикметно, що Господарський процесуальний кодекс України у своєму тлумаченні дає визначення процедурі медіації, відмінний від визначення у профільному законі. Для

цілей ГПУ *медіація* визначається як будь-який процес, в якому дві та більше сторін погоджуються на залучення третьої сторони (медіатора) для надання їм допомоги при вирішенні їхнього спору шляхом досягання згоди без судового рішення незалежно від того, як цей процес може називатися або характеризуватися в загальноприйнятому сенсі. Вважаємо, що узгодження цих дефініцій потребує окремого законодавчого врегулювання з метою однакового тлумачення.

Досліджуючи питання судового процесу процедури медіації у господарсько-правовій сфері варто звернути увагу на саму процедуру.

Проведення врегулювання спору за участю судді здійснюється у формі спільних та (або) закритих нарад. Сторони мають право брати участь у таких нарадах у режимі відеоконференції, чи у режимі фізичної присутності.

Особливість самої процедури полягає у тому, що суддя керує проведенням врегулювання спору з метою досягнення сторонами порозуміння у власних зацікавленостях. На наше переконання це прямо суперечить статусу судді і його ролі у судочинстві, адже ГПК встановлює норми, за яким урахуванням конкретних обставин суддя може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору.

Цікавою є процесуальна форма проведення закритих нарад за процедурою судової медіації: суддя має право звертати увагу сторони на судову практику в аналогічних спорах, пропонувати стороні можливі шляхи мирного врегулювання спору. Однак під час проведення врегулювання спору суддя не має права надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, надавати оцінку доказів у справі і це прямо протирічить ч. 5 ст. 188 ГПК.

Важливо, що встановлені гарантії, адже інформація, отримана будь-якою із сторін, а також суддею під час проведення врегулювання спору, є конфіденційною. Під час проведення врегулювання спору за участю судді протокол наради не ведеться та не здійснюється фіксування технічними засобами, також під час врегулювання спору за участю судді забороняється використовувати портативні аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис. Під час врегулювання спору за участю судді забороняється використовувати портативні аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис.

Незважаючи на те, що у європейському праві такий підхід у вирішенні спору має назву судової медіації, наголошують, що врегулювання спору за участю судді не є медіацією [7, с. 147]. Ми погоджуємось з такою точкою зору, але звертаємо увагу, що у ГПК на тлі чинного закону «Про медіацію» наявна заміна понять, або ж так звана «підміна процедур»: процедура врегулювання спору за участю судді ГПКУ не повинна підміняти процедуру медіації закону «Про медіацію».

Позитивним і перспективним для впровадження сучасної медіації є те, що запропонувати сторонам процедуру врегулювання господарського спору за участю судді є обов'язком суду. Що стосується медіації, то це один із додаткових методів досудового врегулювання спорів суб'єктами господарювання, яка надає їм можливість використовувати додаткові засоби правового захисту не звертаючись до суду.

Підбиваючи підсумки відзначимо наступне.

Згідно зі статтею 124 ч.2 Конституції України до відання суду віднесений розгляд усіх спорів і юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. В умовах повсякчасних правових конфліктів та недовіри до судової влади нормативно визначена процедура судового розгляду не забезпечує реалізації правового механізму вирішення переважної більшості правових спорів, оскільки не забезпечує ефективності від судових процедур. Натомість у більшості розвинених країнах конфліктуючі сторони все частіше використовують процедури медіації як альтернативу судового розгляду. Щодо медіації, то вважаємо, що це один із додаткових та успішних способів досудового врегулювання спорів суб'єктами господарювання та громадянам, яка

надає їм можливість використовувати додаткові засоби правового захисту не звертаючись до суду.

Вважаємо, що на законодавчому рівні доцільно закріпити норми про те, що перед зверненням з позовом до суду у таких категоріях справ як окремі категорії бізнес-спорів, земельних конфліктів тощо, потенційні учасники судового процесу повинні бути наділені обов'язком пройти обов'язкову стадію процесуального врегулювання спору за участю медіатора (посередника) і лише за неможливості дійти згоди після медіаційних (відновних) процедур звертатись з позовом до суду.

Література:

1. Медіація у світі / Офіційний сайт Національної асоціації медіаторів України. – [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://namu.com.ua/ua/info/mediation/in-the-world/>
2. Закон України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 № 1875-IX. База даних «законодавство України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення 18.02.2022)
3. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації) № 89217.08.2016 :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text> (дата звернення 18.02.2022)
4. Кохан Г. Чи потрібна медіація Україні / Г.Кохан// Юридичний радник. – №2(74) – кітень, 2014
5. Настіна О. І. Медіація як альтернативний та ефективний спосіб вирішення межових земельних спорів / О. І. Настіна // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 3 – С. 22-29.
6. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. База даних «законодавство України»/ВР URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення 20.02.2022).
7. Світличний О. П. Господарський процес: підручник/ за заг. ред. Світличного О. П. – К.: НУБіП України., 2016 – 337 с.

Осмолян Віталій Анатолійович,
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри права
Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту
(місто Хмельницький)

КОРОНОВІРУСНА ХВОРОБА 2019 ЯК МОЖЛИВА СКЛАДОВА СУБ'ЄКТИВНИХ ПРИЧИН, ЯКІ СПРИЯЮТЬ СТВОРЕННЮ АВАРІЙНОЇ ОБСТАНОВКИ НА ДОРОГАХ

Постійний приріст автотранспортних машин посилює щільність та інтенсивність руху. Управляти машиною на вулицях міст та дорогах стає досить складно. Безпека руху забезпечується взаємообумовленим комплексом технічних, природничих, правових та соціальних заходів.

Науковці та юристи-практики під дорожньо-транспортною пригодою розуміють подію, яка виникла під час руху самохідних машин та їх експлуатації та спричинила настання шкідливих наслідків.